

BOEK BLAD

JAARGANG 183
JANUARI 2016

1

Vakblad voor
het boekenvak

WWW.BOEKBLAD.NL

‘WEES
GERAAKT
EN KOM IN
BEWEGING’

Bart Moeyaert

(artistiek leider Frankfurt 2016)

2016
Jaar van het
Boek

BART MOEYAERT

1964 Geboren te Brugge

1981-1984 Kunsthumaniora Sint-Lucasschool, Gent

1984-1987 Lerarenopleiding Sint-Thomas in Brussel: Duits, Nederlands, geschiedenis

1983 Debuut *Duet met valse noten*, bekroond als Beste Boek van het jaar door de Kinderen Jeugdjury

2000 *Broere: de oudste, de stilste, de echtste, de verste, de liefste, de snelste, en ik*, bekroond met Woutertje Pieterse Prijs

2000 *Luna van de boom*, bekroond met Gouden Uil

2003 *Verzamel de liefde*, dichtbundel

2004 *Dani Bennoni*, bekroond met Nienke van Hichtumprijs

2006-2008 Stadsdichter van Antwerpen

2009 *Graz*, novelle

2015 *De hemel*, samen met het Nederlands Blazers Ensemble

Bart Moeyaert (artistiek leider Frankfurt 2016):

‘HET GASTLANDSCHAP IS EEN GEREEDSCHAP DAT JE SLIM MOET GEBRUIKEN’

Van 19 tot en met 23 oktober zijn Vlaanderen en Nederland voor de tweede maal Schwerpunt op de Buchmesse. De basisidee is de Noordzee, het water dat Nederland, Vlaanderen en Duitsland met elkaar verbindt. Het gastlandschap begint echter al eerder, vanaf begin maart vinden er verspreid over zeven Duitse steden literaire en culturele events plaats, zoals lezingen, kunst- en architectuurtentoonstellingen, theater en interviews. Keulen trapt af met het literatuurfestival LitCologne, gevolgd door Leipzig, Berlijn, Hamburg, München en Münster. Het gastlandschap wordt afgesloten met een tentoonstelling en museumlezingen in Karlsruhe. Deze zeven steden vormen samen een web boven Duitsland waarbinnen zo'n 120 schrijvers en illustratoren gedurende het jaar zullen optreden en activiteiten zullen plaatsvinden. Tegelijkertijd komen Duitse auteurs naar Vlaanderen en Nederland om de Duitse literatuur te promoten. Want wederkerigheid, een golfbeweging, is een belangrijk thema binnen het gastlandschap, vertelt artistiek leider Bart Moeyaert.

Wat is de idee achter Frankfurt 2016?

‘We willen niet alleen op de Buchmesse gastland zijn, maar ook in Frankfurt zelf, en geheel Duitsland. Het gastlandschap moet volgens mij een constante beweging zijn, een dynamiek. Heel Duitsland beslaan is onmogelijk, daarom hebben we het verhaal bedacht van de zeven steden. We hebben een web van activiteiten over Duitsland gespannen. Over een heel jaar ontstaat er een interessant netwerk van lezingen, kunst- en architectuurtentoonstellingen, theater en poëzie. Het is belangrijk dat je in één zin kunt samenvatten: dit doen we. Waardoor de boodschap en de grote veelheid – want we organiseren veel – ook voor het publiek helder blijft.’

De voorbereidingen voor Vlaanderen en Nederland als **SCHWERPUNKT** op de komende Frankfurter Buchmesse zijn in volle gang. Er is een team samengesteld onder de creatieve leiding van **ARTISTIEK INTENDANT BART MOEYAERT**. ‘De boodschap moet helder blijven.’

Tekst Vincent Elzinga Foto's Diego Franssens

En hoe luidt die ene zin dan?

“Dit is wat we delen” is de Nederlandse tagline die steeds meer opduikt, ook in Duitsland. Die heel eenvoudige zin geeft het meest weer en maakt nieuwsgierig. Als je echt iets wil delen, moet je wel in beweging komen. In Vlaanderen en Nederland ligt de nadruk vaak op wat ons scheidt. Dat is interessant voor ons om thuis over na te denken. Maar in Duitsland weten ze vaak niet eens waar Vlaanderen precies ligt, ze denken dat Antwerpen een voorstad van Amsterdam is. Dus als je jezelf als één taalgebied laat zien, dan moet je tonen wat je – naast de taal – met elkaar deelt. En dan heb ik het niet over het feit dat we allemaal een fiets hebben, jullie een bakfiets, wij een racefiets. Ik heb het over: laten zien wat je deelt, en pas daarna kun je gemakkelijker vertellen dat er ook verschillen zijn.’

U bent heel veelzijdig en beoefent meerdere genres en disciplines. Zijn de letterenfondsden daarom ook bij u terechtgekomen?

‘Ze wilden graag een schrijver als artistiek intendant bij het team. Net als IJsland in 2011, met Arnaldur Indriðason. Dat heeft toen heel goed gewerkt. Als ambtenaren en brancheorganisaties

‘NEDERLANDSE EN VLAAMSE VERHALEN KUNEN EDGY EN “GEVAARLIJK” ZIJN’

zo’n gastlandschap alleen gaan vormgeven, kan het uitmonden in een saai compromis. Het Nederlands Letterenfonds en Vlaams Fonds voor de Letteren hebben daarom een lijstje gemaakt met auteurs die in aanmerking zouden kunnen komen en het bleek dat mijn naam bovenaan stond aan beide kanten van de grens. En wel om de simpele reden dat ik meerdere genres beoefen, geen zin heb om in een hokje te passen, en vooral ook omdat ik “ons” goed ken: Vlaanderen, Nederland én Duitsland. Ik ben op bijna elke Buchmesse geweest de afgelopen 25 jaar, en ik heb Duits gestudeerd.’

Welk beeld heeft het buitenland van Vlaanderen en Nederland eind 2016?

‘Dat de verhalen van Vlamingen en Nederlanders wat edgy of “gevaarlijk” kunnen zijn, in die zin dat er geen taboes worden geschuwd. Dat we maatschappij-kritisch zijn. We bouwen voort op het gastlandschap uit 1993. Dat vind ik een mooi beginpunt, maar Duitsland krijgt er een verhaal van nieuwe namen bovenop. Nieuwe bekende

namen mixen we met het aanstormend talent en de eigenheid van nú. Voor mij was ’93 een van de redenen om met de golfbeweging als motief aan de slag te gaan. Ik heb er altijd een hekel aan als mensen na één keer kijken zich een beeld vormen en dat niet meer veranderen. Je kunt altijd Harry Mulisch en Hugo Claus noemen, maar we moeten wel duidelijk zijn: in 25 jaar tijd is er ongelooflijk veel gebeurd. Er zijn veel nieuwe namen die ontdekt moeten worden.’

Hoe gaat dat ontdekken in z’n werk?

‘Er zijn verschillende ideeën. Een schrijver stelt het werk van een collega voor en vice versa. Het is fantastisch als een auteur over z’n nieuwe boek vertelt, maar als een auteur andermans werk promoot, creëer je een gemeenschapsgevoel. We moeten programma’s op zo’n manier uitwerken, dat een publiek makkelijker de namen onthoudt.’

Het pièce de résistance van een gastlandschap op de Buchmesse is de tentoonstelling in het Forum. Welke plannen zijn daarvoor?

‘Het paviljoen bestaat uit een museum en een theater. Ik gebruik met opzet de klassieke namen, omdat je dan klassieke verwachtingen creëert, die we natuurlijk een verrassende draai geven. In het theater komt een horizontale programmering waarbij we de bezoekers zo veel mogelijk schrijvers voorstellen op een pittige en spitse manier. De doorsneebezoeker van het paviljoen heeft iets met boeken: de bibliothecaris, de boekhandelaar, de journalist, en die wil ook een fijne dag op de beurs hebben. In het museum zijn verschillende ruimtes die op een slimme en spannende manier in elkaar overlopen, waardoor je in Nederland en Vlaanderen rondloopt, maar op een totaal andere manier dan je zou verwachten. Het belangrijkste vind ik dat bezoekers naar buiten komen met het gevoel: “Ik was een halfuur lang niet in Frankfurt, mijn zintuigen zijn geprikkeld, ik kan opnoemen wat ik heb gezien en ik ga het doorvertellen.” Die ervaring beoog ik.’

Iedereen probeert een pittig en spits programma te maken. Wat is hier anders dan anders aan?

‘Een voorbeeld is het Tribute-programma, een idee dat ik kreeg op de Feria Internacional del Libro Infantil y Juvenil in Mexico vorig jaar. Een schrijfster vertelde over een belangrijke, overleden schrijver. Ze deed dat met humor en kennis van zaken. Een halfuurtje duurde het, ze vertelde over de man, zijn werk en de auteurs die hij beïnvloed heeft, en via haar verhaal leerde ik ook veel over de vrouw. Het was een fantastisch format. Zo’n *tribute* kan ook door twee personen gebeuren – schrijvers,

illustratoren. Je focust op een overleden persoon uit een bepaald genre en maakt duidelijk dat hij of zij voor Vlaanderen, Nederland en ook de wereld belangrijk is geweest. Plus: we voegen muziek toe, want muziek zorgt straks dat de overgang van het Tribute-programma en het volgende programma op een eenvoudige, leuke manier gebeurt, als het *happy hour* begint. Je kunt een biertje komen drinken of iets anders lekkers. Dat idee heb ik gezien bij gastland Finland, twee jaar geleden. Zij schonken wodka, gewoon met de fles onder de arm. Sommige uitgeverij zullen vooraf zeggen: ik heb geen tijd voor dat paviljoen. Maar je kunt ook denken: ik heb misschien wel een halfuur tijd voor een biertje op het eind van de dag en bij een goed glas ontstaan vaak goede gesprekken.’

En daarnaast zijn er losse podia op de beursvloeren.

‘Naast het paviljoen wordt er voor het eerst op de Buchmesse, op de collectieve stand van Nederland en Vlaanderen, voorzien in een uitgeverspodium. Uitgevers kunnen daar zelf een timeslot invullen. Verder zijn er een paar kleine “eilandjes” waar we Nederland en Vlaanderen op een verrassende manier laten zien. Op een drietal plekken kun je op de beurs virtual reality-installaties ontdekken, waarvoor een VR-artiest samengewerkt heeft met een schrijver. Je verblijft een paar minuten in een virtuele wereld, waarbij je vanzelf vertrouwd raakt met enkele Nederlandse en Vlaamse schrijvers.’

Die virtuele wereld, zijn dat filmpjes?

‘Ik zweer het je: je bent echt drie minuten ergens anders. Op de Buchmesse bevind je je in een betonnen beursgebied, het is oktober, er rijden busjes af en aan. Bij zo’n VR-ervaring krijg je een speciale bril op en je bent meteen ergens anders. De ervaring is verstommend. Ik ben al dikwijls op de Buchmesse geweest en ik weet ondertussen wel dat een gastland echt kan opvallen als het slim wordt aangepakt.’

Komt innovatie ook aan bod?

‘Er is op de Messe een B2B-programma, studiedagen, voor mensen uit het vak. Bedrijven op de innovatievloer zijn ook vrij om op hun stand het logo van het gastlandschap te gebruiken, waarmee ze laten zien: dit zijn wij ook. Vanuit “het nieuwe lezen” hebben we een project naar voren geschoven dat we nog gaan uitwerken. En ook de VR-projecten vallen eronder: zonder te lezen een gedicht horen, beelden die gedeeld worden die je in een andere wereld brengen, ook dat hoort bij het nieuwe lezen. Ofwel: hoe je taal omzet op een andere manier.’

Afgelopen jaar was de collectieve stand van Nederland ingekrompen. Verwachten jullie dit jaar weer meer uitgeverijen?

‘Ja, uiteraard. We gaan er sowieso wat bijzonders van maken. Het is belangrijk om als gastland herkenbaar te zijn. We proberen de Nederlandse en Vlaamse collectieve stands samen te voegen en herkenbaar te maken. Belangrijk element daarbij is dat het podium duidelijk een Vlaams-Nederlands podium is. Vorig jaar is er een herindeling van de hallen geweest waardoor wij een andere plek hebben gekregen. Die plek moet nog beter worden uitgelicht.

Misschien moet ik het niet zeggen, maar ik zou het jammer vinden als we alleen dit jaar op die manier samen zouden staan. Je ziet dat veel gastlanden, zoals Turkije, nog altijd het logo en de gemeenschappelijke stand van toen ze gastland waren voeren, waardoor ze ook in de jaren erna herkenbaar blijven. Het zou mooi zijn als wij dat ook zouden bestendigen. Want wat is je boodschap anders? In 2016 waren we samen, maar nu niet meer?’

Het gastlandschap is een ingewikkeld traject met veel belanghebbenden. Wat zijn de valkuilen?

‘Het lastigste stuk is de balans tussen Nederlandse en Vlaamse auteurs bij de activiteiten te vinden. Het is belachelijk om te zeggen: we vaardigen van elk genre evenveel schrijvers af uit Vlaanderen en Nederland. Je moet echt heel goed kijken wat ieders kracht is. Vlaanderen loopt voorop wat de ►

graphic novel betreft en Nederland is op dat gebied een inhaalbeweging aan het maken. Dan is het, denk ik, mooi met net iets meer namen uit Vlaanderen te komen en dat Nederland bijvoorbeeld bij non-fictie weer meer aan bod komt. Het is een hondsmoeilijke oefening. De tijd verloopt, iedereen heeft z'n eigen wensen. We moeten constant bij het schema blijven en ons telkens afvragen: is het zo in orde, is het zo in balans? Zijn we met z'n allen nog gelukkig? En tot hiertoe loopt het eigenlijk wonderwel goed.'

Is er in Nederland en Vlaanderen eigenlijk genoeg oog voor de Duitse literatuur?

'Ik denk dat dat nu weer komt, nu de aandacht weer aangezwengeld wordt en er in de loop van het jaar veel Duitse auteurs naar festivals reizen. Het Boekenweekthema komt op een heel mooi moment. Ik denk dat de modale lezer nu misschien twee Duitse auteurs zou kunnen opnoemen, dat zullen er straks meer zijn, net zoals ze in Duitsland meer namen uit Vlaanderen en Nederland zullen leren kennen.'

U treedt geregeld op in Duitsland.

Wat zijn de verschillen met Nederland en Vlaanderen?

'Het geduld van het Duitse publiek is fantastisch. Ze willen de schrijver echt horen en als hij voorleest gaan ze er goed voor zitten. Hier zijn we gewend voorgelezen te worden in een theatrale omgeving. In Duitsland bestaat de "Wasserglaslesung": een schrijver in een Literaturhaus leest gedurende een uur voor, punt. De Duitse manier van interviewen vind ik vaak ook diepgaander: geef me je antwoord en we gaan daarmee verder de diepte in. En dat het publiek er ook op ingesteld is: laat maar komen. Daardoor is alles wat we in Duitsland anders doen, namelijk een halfuurtje voorlezen en dan een persoonlijk verhaal vertellen, snel opzienbarend. Het is daar al gedurfd als er geen tafel met een glas water staat.'

Hoe gaan de social media ingeschakeld worden?

'Naast het organiseren van persreizen naar Vlaanderen en Nederland met influencers, zetten we ook in op bloggers. Ze hebben een groot netwerk. Een aantal van hen komt naar Vlaanderen en Nederland. Er zijn drie taglines waarmee we spelen: *Dit is wat we delen* is de inhoudelijke. De regel *Denn das Meer ist meine Seele* van Heinrich Heine uit "Die Nordsee" is een poëtisch cadeautje aan Duitsland. *Meine Seele* kun je inzetten op heel specifieke momenten, zoals bij poëziefestivals. *Be moved* – wees geraakt en kom in beweging – is de tagline waarmee we zaken afsluiten. *Be moved* kun je ook constant meegeven als hashtag, aan

DIT IS WAT WIJ DELEN: EEN PODIUM IN HAL 5

Te midden van de Vlaamse en Nederlandse uitgeverstands in hal 5.0 zal een uitgeverpodium worden ingericht, als een dependance van het Nederlands-Vlaamse paviljoen in het Forum. Het podium staat ter beschikking van uitgevers die er een auteur willen presenteren, een discussie willen organiseren of een boek ten doop willen houden. Ook exposerende cultuurfondsen, musea en andere culturele of literaire instellingen kunnen het podium benutten. Om uitgevers van dienst te zijn en om gebruik van en bezoek aan het podium zo goed mogelijk te faciliteren, volgt de programmering het stramien van de afspraken-schema's in Frankfurt, met slots van 20 minuten en programma's die elk half uur beginnen. Het podium kent circa 40 tot 50 zitplaatsen, audiovisuele faciliteiten, microfoons, een technicus en een dagpresentator. Deadline voor aanmelding is 1 juli; belangstellenden kunnen zich aanmelden via: bas.pauw@frankfurt2016.com

www.frankfurt2016.com

www.facebook.com/EhregastFrankfurter-Buchmesse2016/

twitter.com/FBM16Ehregast

#FBM16

#bemoved

#ehregast / #goh

het eind van een filmpje, bij een interview. Ik ben voor mezelf ook met Instagram en Facebook bezig. Ik volg op Instagram bewust een tijdlang een aantal mensen om te zien wat ze doen. Soms vind ik hun posts briljant en soms niet. Maar dat hele systeem waarom iets je aanspreekt vind ik fantastisch. En het is iets wat je als gastland moet inzetten. Je moet ook op die manier nadenken over je gastlandchap.'

Is er nog iets wat u wilt meegeven?

'We zijn eregast in Frankfurt, maar dat is niet iets wat we alleen in Frankfurt moeten vertellen. Dat je eregast bent vertel je ook op de boekenbeurzen van Bologna, Londen, Beijing. Ook in de buitenland moet het duidelijk worden: we zijn voor de tweede keer gastland in Frankfurt, dan moeten we iets bijzonders te bieden hebben. Je kunt niet voorspellen hoeveel boeken er door ons gastlandschap extra verkocht zullen worden, maar dat het er extra veel zijn, staat vast. Het gastlandschap is een gereedschap dat je slim moet gebruiken. Dat er nu al 250 titels in het Duits vertaald worden, vind ik fantastisch: wij hebben het streefcijfer nu al gehaald en het aantal groeit nog.' ■